
OPERADA BİR TÜR OLARAK “KOMİK” KAVRAMINA İLİŞKİN YANILSAMALAR

Misconceptions of the “Comic” Genre in Opera

Mehmet GİRGIN *

Ebru GÜNER CANBEY**

ÖZ

Opera tarihi içerisinde İtalya’da *opera seria* ve *opera buffa* konusal ve yapısal farklılıklar gösteren iki farklı türdür. Bu iki ana tür arasından *opera buffa*, “gülünçlü (komik) opera” türü olarak nitelendirilmiş, uygulama ve stil açısından farklılıklar içererek ciddi üsluba karşıt olarak gelişen ve farklı ülkelerde farklı isimlerle tanımlanan operaların bu tür içine dâhil edildiği bir üst başlık haline gelmiştir. Öte yandan Fransa’da varlığını sürdüren “*opéra comique (opera komik)*” kavramının betimlediği tür, adında geçen “komik” sözcüğünden kaynaklı bir kavram kargaşası yaratmaktadır. Komik kelimesinin akıllarda “güldürü” çağrıştırmasına rağmen *opéra comique (opera komik)* türü içerisine giren birçok operanın “güldüren” nitelikte olmaması, kavram için açıklama yapılması ihtiyacını doğurmuştur. Bu çalışma *gülünçlü (komik) opera* kavramının altında toplanan farklı dillerdeki tanımlamaların yarattığı kavram kargaşasına ışık tutarak, 18. yüzyıldan günümüze kadar halen en çok tercih edilen opera türü olan *opéra comique (opera komik)* türünün anlaşılabilmesine fayda sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Opera, opera türleri, komik opera, *opera buffa*, *opéra comique*

ABSTRACT

In the history of opera, in Italy, *opera seria* and *opera buffa* are the two different opera genres that differ thematically and structurally. Of these two main genres, *opera buffa* has been described as “*comic opera*”, and has become a main title among the operas that are different in terms of practice and style are developed as opposed to the serious style and defined with different names in different countries are included. On the other hand, the genre defined as “*opéra comique*” in France creates a conceptual confusion due to the use of the word “comic”. Although the word comic evokes the concept of humour in minds, the fact that many operas included in *opéra comique* genre do not possess the characteristics of humour has created the need for an explanation of the concept. This study will help to better understand the *opéra comique* genre which is still the most popular opera genre since the 18th century, by shedding light on the conceptual confusion caused by the definitions in different languages made for the comic opera genre.

Keywords: Opera, opera genres, comic opera, *opera buffa*, *opéra comique*

* **Derleme Makale** - Geliş Tarihi/Received Date: 24.04.2019 Kabul Tarihi/Accepted Date: 11.06.2019

* **Sorumlu Yazar/Corresponding Author:** Öğr. Gör. Dokuz Eylül Üniversitesi Devlet Konservatuarı. mehmet.girgin@deu.edu.tr, girgin.mhmt@gmail.com. ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-9989-1987>

**Doç. Dokuz Eylül Üniversitesi Devlet Konservatuarı. ebru.guner@deu.edu.tr, ebrucanbey@gmail.com. ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-4469-8119>

Atf/Citation: Girgin, M., Canbey, E.G.(2019) Operada Bir Tür Olarak “Komik” Kavramına İlişkin Yanılsamalar. *Eurasian Journal of Music and Dance*, (14), 239-248.

Extended Abstract

As the art of opera, which began in Italy and spread to different countries, each country's own historical and social realities, experiences and characters were reflected nationally in opera works and this art gave birth to many different genres. Different names given to these genres in different languages create confusion among these genres which are related with each other although differentiated in terms of certain aspects. The first of these concepts is *opera seria*, which is directly related to the birth of the opera in Italy.

To diminish the tragic, pessimistic and heavy influence within the *opera seria*, in the course of time, humor elements were added to the operas. The presentation of funny scenes without any connection to the main subject of Italian operas in the form of music was called "*intermezzo*". Then, *intermezzos* undertook the role of making people laugh and entertain, however they became operas themselves after a while ago. In the 18th century, as these *intermezzos* continued to attract attention of the audience, these new works, which were classified as *opera buffa*, began to get widespread and be presented in Rome, and then also became widespread in Venice and Naples. *Opera buffa* is basically a *farcical (comic) opera*. There are lively melodies that can be quickly grasped, mostly based on major scales and fast bass parties that are structured in wide intervals, evoking comic emotions that are a customary in almost every act. The orchestra is a cheerful accompaniment to the performers. Operas are performed as two acts, and the acts end with the long final episodes where all the main characters come to the stage and perform together. To avoid interruptions in the cheerful atmosphere, a recitative has been adopted in a much closer manner to daily speech, called *secco recitativo*. It has become fashionable to accompany recitatives with harpsichord. Unlike the *opera seria*, the melodies are inspired by favorite and popular tracks of the day. The last twenty years of the 18th century and the first twenty years of the 19th century were the brightest periods of *opera buffa*. Although the concept of *farcical (comic) opera* describes *opera buffa*, it should be considered as a headline for the classification of the operas that are close to *opera buffa* due to the elements they contain, but differ in terms of practice and style and are defined with different names in different countries. However, this concept is not the same as the *opéra comique* (opera comic) in France. Although the word "comic" (comique in French) means humorous, funny, laughable in French, Turkish and the universal language English, for the evaluation of the *opera comique* genre in France, the meaning of the word *comique* which corresponds to "one that belongs to comedy" must be taken into account, as stated in the French Academy Dictionary (*Dictionnaire de l'Académie Française*). The word *comique* here represents the non-noble. Indeed, it emerges as an opposition to lyric tragedy (*tragédie lyrique*) which represents the noble. Although *opéra comique* was at first under the influence of *opera buffa*, it became a genre which did not carry ridiculous elements, such as Bizet's "Carmen" opera. Therefore, the *opéra comique* is not a *farcical (comic) opera* like *opera buffa*. The *opéra comique*, which differed from *opera buffa*, is replaced by the *operetta* genre. In England, influenced by this interaction, the *ballad opera* genre emerged which features ballad tunes, folk songs, music from famous melodies of past or contemporary composers and dialogues. When *ballad opera* moves to Germany, *singspiel* is born. In addition, *opera semiseria*, which is a kind of opera which appeared in Italy in the second half of the 18th century and contains both farcical and serious elements, has become notable in this process. Basically, *opera buffa*, *opera semiseria*, *ballad opera* and *singspiel* are *farcical (comic) operas*. Unlike the *operette* in France, which can be confused with the *opera buffa*, there is also an *opéra bouffe* which depicts Offenbach's parody works. In addition to all these genres, there is the *grand opera (grand opera)* which can be

defined as the successor of *opera seria* in France and, *opéra-ballet* which utilized the elements of ballet (instrumental pieces, dances) and opera (recitative arias and choirs).

With the studies carried out in terms of opera history, many operas are classified as genres and styles, and while these distinctions are made, operas are defined according to their textual and musical differences. In addition, when it is considered that opera, as in all branches of art, serves different social and political situations of countries in different cultures, terms used in terms of genre include similarities and variations. Examining the studies conducted on this subject, it was found that the different uses of “*opéra comique*” genre caused a confusion in many languages. It was understood that the fact that their usage in different countries in terms of both word and meaning content is also different in terms of style was overlooked, and it was understood that a mistake has been made by assuming that they are talking about the same “comic”. This study aims to diminish the confusion about the terms *opera buffa*, *opera semiseria*, *opera comique*, *tragédie lyrique*, *grand-opera*, *opera bouffe*, *operet*, *balad opera* and *singspiel* which are opera genres in Italy, France, England and Germany. contribute to new researches that will be carried out on this subject.

Opera türleri arasındaki birçok operanın “komik opera” olarak değerlendirildiği görülmektedir. Peki, nedir komik opera? Kelimenin betimlediği türü anlayabilmek için öncelikle dilimizdeki anlamına bakmak yararlı olacaktır. Türk Dil Kurumu’nun resmi internet sitesi, komik sözcüğünün ilk anlamını “gülme duygusu uyandıran, güldürücü, gülünç” şeklinde, ikinci anlamını ise “güldürü oyuncusu” şeklinde vermektedir. Oxford İngilizce Sözlüğünde ise (Oxford Dictionary of English) ilk anlam olarak “gülmeye neden olan” ikinci anlam olarak da “komedi ya da komedi stili ile ilgili” şeklinde verilmiştir. Yine aynı sözlükte komedi sözcüğü “seyircileri güldürmeye yönelik şaka ve skeçlerden oluşan profesyonel eğlence” şeklinde anlatılmaktadır. Bu ikinci anlamın aslında Türkçe’deki tam karşılığının “güldürü” olduğunu rahatlıkla açıklamalar doğrultusunda söyleyebiliriz. Fransız Akademisi Sözlüğü’nde (Dictionnaire de l’Académie Française) yer alan komik kelimesinin ilk anlamı “komediye ait olan” ikinci anlamı ise “gülünç, güldüren” şeklinde açıklamaktadır. Tüm bu kavramlar doğrultusunda komik opera nedir sorusunun cevabı olarak “güldürü operası” yanıtının zihinlerde canlanması olasıdır. Nitekim türün ilk örneklerinin de güldürü öğelerinin operalara eklenmesi sonucu ortaya çıktığı görülmektedir. Peki, “komik” kelimesi bizi gülme eylemine yönlendiriyorken niçin bazı komik türündeki Fransız operaları, örneğin Bizet’in Carmen operası gibi, güldüren nitelikte değildir? Bunun cevabını ararken karşılaşılan bir diğer soru ise kelimenin Fransızca anlamının doğru değerlendirilip değerlendirilmediğidir. Fransız Akademisi Sözlüğü’nde ilk tanımlama olarak gösterilen “komediye ait olan” açıklamasının doğru anlaşılabilmesi için, operanın tanımından başlayarak komik türlerin ortaya çıkış sebeplerinin araştırılması, İtalya ve Fransa’daki “komik” kavrama ait ayrımın iyi incelenerek problem durumunun ortaya konması gerektiğini söyleyebiliriz.

“*Opera*, kısaca, müzik içerisinde bir dramadır: kostümlü aktörler tarafından görselli bir şekilde sahne üzerinde gerçekleştirilen, sözlerinin hepsinin ya da çoğunluğunun şarkı ile aktarıldığı ve bütünüyle orkestra müziği ile sürdürülüp geliştirilen dramatik bir eylemdir (Grout ve Williams, 2003, s. 1)”. Kip’in (2016, s. 74) ifadesi ile opera; oyun, performans, metin, müzik, kurum ve anlatı unsurlarını kapsayan bir sanattır. “16. yüzyılın sonlarında, makam anlayışı yerini ton anlayışına, kontrapunt yerini eşlikli ezgi anlayışına bıraktığı dönemde, İtalya’da ortaya çıkmıştır” (Hodeir, 2007, s. 57). Özhanlı (2009, s.197) operayı en kısa tanımıyla “dram müziği üslubu” olarak tanımlar. “İtalya’da başlayan opera sanatı farklı ülkelere yayıldıkça, her ülkenin kendi tarihsel ve

toplumsal gerçekleri, deneyimleri ve de karakterleri ulusalcı bir şekilde opera eserlerine de yansımıştır (Kip, 2016, s. 75)”.

Operanın farklı ülkelere yayılması değişik opera türlerinin de doğmasına etken bir sebep olarak gösterilebilir. Birbirleriyle ilişkili olan aynı zamanda da bazı yönleriyle ayrılan bu türlerin farklı dillerde değişik isimlerle anılması kavram kargaşası yaratmaktadır. Bu kavramlardan ilki, operanın İtalya’da doğmasıyla da doğru orantılı olarak *opera seria*’dır.

İtalyan Operalarında “Komik”

“18. yüzyıl boyunca Avrupa’nın çoğunda ve İtalya’da önde gelen *drama per musica* (*dram için müzik*) opera türü, şimdi daha yaygın olarak adlandırılan *opera seria*, saray ortamlarında aristokrat koalisyonları tarafından yönetilen bağımsız tiyatrolarda soylu, ahlakça yükselten gösteri olarak gelişmiştir” (Balthazar, 2013, s. 4). Karp’a göre ise *opera seria* “karakterlerin, kahraman bir kişiliğe sahip olduğu, geç barok ve klasik opera; konusu genellikle trajiktir. Birçok Handel operası bu türe aittir; Mozart’ın *La Clemenza di Tito* (1791) operası son önemli örneğidir” (Karp, 1983, s. 274).

Opera seria içerisindeki trajik, karamsar ve ağır etkiyi az da olsa dağıtmak amacıyla zamanla operalara güldürü öğeleri eklenmeye başlanmıştır, İtalyan operalarının ciddi havadaki ana konusu ile herhangi bir bağlantısı bulunmayan komik sahnelerin müzikli oyun şeklinde sunulmasına “intermezzo” adı verilmiştir (Türkmüt, 2013, s.31). Operaların arasında sahnelenen *intermezzo*’lar kısa süre sonra yerini baştan sona *gülünçlü (komik) opera* türü olarak kabul edilen operalara bırakmıştır. 18. yüzyılda bu *intermezzo*’lar izleyici tarafından da ilgi görmeye devam ettikçe *opera buffa* olarak sınıflandırılan bu yeni çalışmalar git gide çoğalarak Roma merkezli olarak sunulmaya başlanmıştır, ardından Venedik ve Napoli’de de yaygınlaşmaya başlamıştır. Müzik tarihçisi Curt Sachs, Pergolesi’nin “*La Serva Padrona*” adını taşıyan operasını bir *intermezzo* olmaktan çok, *opera buffa* olarak tanımlamıştır (Say, 2015, s.225).

Çoğunlukla majör tonlar üzerine kurulan, çabucak kavranabilen canlı melodiler ve hemen her oyunda mutlaka bulundurulması adet haline gelen komik duygular çağrıştıran geniş aralıklarla örülmüş hızlı bas partileri vardır. Orkestra sahnede seslendirilenlerle neşeli bir eşlik havası içindedir. Operalar iki perde olarak düzenlenmekte, perde sonları başlıca rollerin hepsinin sahneye gelip birlikte seslendirdikleri uzun final bölümleriyle noktalanmaktadır. Neşeli bir havada hızla akıp giden olay dizisini kesmemek için *Secco Recitativo* denilen günlük konuşmaya çok daha yakın bir *Reçitativ* kullanılmıştır. *Reçitativ*’lerin klavsene eşlik edilmesi moda haline gelmiştir. *Opera seria*’nın aksine kullanılan melodiler günün sevilen, popüler parçalarından esintiler taşımaktadır. On sekizinci yüzyılın son yirmi yılı ile on dokuzuncu yüzyılın ilk yirmi yılı *opera buffa*’nın en parlak dönemi olmuştur (Türkmüt, 2013, s.32).

Opera buffa, daha az dekor ve kostüm gerektirmesi ve genel olarak, daha az ücretle çalışmayı kabul eden şarkıcılarla *opera seria*’dan daha ucuza sahnelenebiliyordu. Bu da finansal veya yönetsel zorluk durumlarında kurumların *opera buffa* türünü tercih etmelerine bir başka geçerli neden olabileceği fikrini yaratmaktadır.

Mozart’ın “Le nozze di Figaro” ve “Così fan tutte” ile Rossini’nin “Il barbiere di Siviglia” ve Donizetti’nin “Don Pasquale” isimli operaları en ünlü opera buffa örneklerindedir.

İçerisinde barındırdığı öğelerden dolayı *opera buffa*’ya yakın olan ancak uygulama ve stil açısından farklılıklar gösteren ve farklı ülkelerde farklı isimlerle tanımlanan operaların sınıflandırılmasının yapılabilmesi için *gülünçlü (komik) opera* kavramı bir üst başlık haline gelmiştir.

Yapılan araştırmalar sonucu anlaşılmalıdır ki, *opera buffa* türünü de içine alan *gülünçlü (komik) opera* kavramı Fransa’da ortaya çıkan *opéra comique (opera komik)* kavramı ile aynı değildir.

Fransız Operalarında “Komik”

Fransa’da ilk opera XIV. Louis’in emriyle Jean Baptiste Lully tarafından bestelenmiş ve yine onun öncülüğünde Fransız kültürüne yerleşmiştir (Uygun, 2010, s. 6). *Opera seria*’nın İtalya’da var olduğu dönemde Fransa’da Jean-Baptiste Lully tarafından yaratılan operalar hüküm sürmüştür. Lully’nin operaları tarihçiler tarafından ileriki yıllarda; uvertürleri, alegorik prologları ve beş perdeden oluşması, görsel öğeler ve danslara yer veren uzun partileri, konularının mitolojiden gelmesi, kral karakterlerinin sahnede yer alması veya oyuncular aracılığıyla betimlenmesi sebebiyle *tragédie lyrique* (lirik tragedya) olarak adlandırılmıştır (Vignal, 2001, s. 606).

Başta Apostolo Zeno ve Pietro Metastasio’nunkiler olmak üzere İtalyanca metinler üzerine adapte edilmiş *opera seria*’lar İtalyan, Avusturyalı ve Alman besteciler tarafından bestelenmiş ancak Fransa’daki Lully’nin *lirik tragedya* olarak adlandırılan operaları sebebiyle Fransa hariç Avrupa’nın tüm büyük ülkelerinde icra edilmiştir (Randel, 1999, s.470).

Opera buffa’nın etkileri İtalya’dan Fransa’ya geldiğinde *opera comique (opera komik)* ortaya çıkar. Fransız Akademisi Sözlüğü’nde (Dictionnaire de l’Académie Française) yer alan *comique (komik)* kelimesinin ilk anlamı ‘komediye ait olan’ şeklinde açıklanmıştır (Coignard, 1694, s. 212). O halde *comique (komik)* sözcüğünün, kelimenin ilk anlamından kaynaklı “komedi” (Fr. Comédie) kelimesinden türetildiği açıktır (Coşkun, 2013, s.13). Dante Alighieri’nin İlahi Komedyası için yazdığı önsözde “Eski Yunanda edebi değeri yüksek şiiirler ‘tragedya’, edebi değeri düşük eserler ise ‘komedy’ olarak adlandırılıyordu. Komedy türündeki eserlerde, avam, günlük hayata ilişkin konular ele alınır ve bu eserlerin en önemli özelliği mutlu sonla bitmeleriydi. ‘Komedy’ nın etimolojik olarak köy şamatası anlamına gelen ve ‘kom’ (köy) ‘odea’ (ses) olarak iki sözcüğün birleşmesinden türediği sanılıyor” demiştir. Komedy (it. commedia) “komedi” kelimesinin İtalyanca karşılığıdır.

“Dünya, duyanlar için tragedya, düşünenler için komedyadır” (Merchant, 1972, s.2). Komedy, bir sanat halini aldıktan sonra öncelikle Aristoteles tarafından “Poetika” eserinde “ortalamadan daha aşağı olan karakterlerin taklidi” ifadesi ile tanımlanmıştır (Merchant, 1972, s.2). Komedyanın tanımlanmasında sonraları bir kavram kargaşası oluşmuş, komedyanın gülünç olma taklit ettiğine ve bu da Aristoteles’e göre soylu olmayışa ve kusura dayandığına göre gülünç olanın ne olduğu sorusunu ortaya atmıştır. Sokullu’ya göre, (1979, s.14) komedy tanım ve kuramlarının, çağlar boyunca geçirdiği evrelerden önce komedy ile komik’i ayırmak gereklidir. Komedy, sanatın –dramın da denebilir- bir türü, yani sanattır. Komik ise sanat içinde olduğu kadar dışındakilere de uygulanabilir bir özellik, bir niteliktir.

Comique (komik) sözcüğünün komediye ait olanı betimlemesi, *komedya*'nın etimolojik olarak köy şamatası anlamına gelen ve 'kom' (köy) 'odea' (ses) olarak iki sözcüğün birleşmesinden türediğinin düşünülmesi, *comique (komik)* sözcüğünün alay etmek, gülünçleştirmek için bu tür operalara verilmesi de toplumdaki alt-üst ilişkisinin bir sonucudur. Aristoteles'in ortaya attığı komik olanın ne olduğu sorusu ise bu izâfi kavramın toplumun her kesiminin kendi tabakasında değerlendirilmesi gerektiğini destekler. O halde Fransa'daki bu türün isimlendirilmesi yapılırken göz önünde bulundurulana; "gülünç" olandan çok, Özbudun vd. de söylediği gibi türün "hariç kılma/dışlama" özelliğinden kaynaklı soylu olandan dışlanmasıdır (Özbudun, Şafak & Altuntek'ten aktaran Ersoy, 2017, s. 2). "Konuşma ve şarkı söylemenin dönüşümlü olarak yapıldığı bir tür olan *opera comique*'e başlarda bu isim alay etmek, gülünçleştirmek için kullanılmıştır. Ancak sonraları, Paris Operası'nın içerisinde konuşma bulundurmeyen, tamamen müzikten oluşan opera repertuarı dışında bir esere yer vermemesi ve bu tür operaları tekelinde bulundurması nedeniyle *opéra comique* terimi diğer tüm salonlarda sahnelenen türleri kapsamıştır" (Vignal, 2001, s. 622) açıklaması da bunu destekler niteliktedir. *Opera Comique* kavramının adından kaynaklı yaptığı "güldürü" çağrışımını göz önünde bulundurmak yerine *Lirik Tragedya*'ya göre soylu olmayana temsil ettiğini görmek, anlam kargaşasını büyük ölçüde azaltacaktır. "18. yüzyılda, bir *opéra comique* konusunun ele alınış biçiminin hafif ya da duygusal olması muhtemeldir. 19. yüzyılda, *opéra comique* konuları ciddi veya trajik olayları içermiştir. Bu gibi çalışmalarda, örneğin Bizet'in Carmen'i, *comique* sıfatı "gülünç" kavramından ayrılır ve yalnızca konuşmalı diyalogun varlığına atıfta bulunur"(Randel, 1999, s. 469-470).

Konularını alışlagelen tarzda tanrılar, krallar ve kahramanlar yerine halkın içindeki orta sınıf insanlardan oluşturarak izleyiciye bütün bir akşam sıradan insanların gündelik yaşamlarının canlandırıldığı bu yeni türdeki en çok orta sınıf tarafından ilgi görmüştür (Ertekin, 2007, s.9-10).

İtalyan *opera buffa*'sının etkisiyle Fransa'da ortaya çıkan *opéra comique*, daha sonraları Paris operası dışındaki tüm salonlarda sahnelenen türleri kapsamıştır (Vignal, 2001, s.622). O halde *opéra comique*, İtalya'daki *gülünçlü (komik) opera* kavramına benzerlik göstererek, yalnızca gülünçlü olanı değil, gülünçlü olsun ya da trajik olsun halka ait tüm konuların işlendiği Fransız operalarının altında toplandığı bir üst başlık halinde değerlendirilmelidir.

Diğer Türler ve Komik İlişkisi

"İkinci Dünya Savaşı'na kadar opera türünün gelişimine tanıklık edilmektedir. Opera türü gelişirken diğer bir yandan da *operet*'ler ortaya çıkmaktadır. "Hafif opera" olarak tanımlanabilecek *operet*, tiyatro ve müziğin bir araya geldiği bir form olup, *opéra comique* ile birlikte opera ve müzikal tiyatro arasında bir köprü niteliğindedir" (Tüzün, 2016, s.125). *Opéra comique*'lerle, hemen ardından gelen *operet*'ler arasındaki farkı belirlemek çok kolay değildir; genellikle *opéra comique* biraz daha düşünce ağırlıklıdır, Fransız *operet*'leri ise sadece eğlendirmek amaçlıdır. Dr. Thomas Arne'nin, William Shield'in, Charles Dildin'in müzikli sahne oyunları Fransız *opéra comique* türüne yakın olduğu için operetin öncüleri sayılırlar (Budak, 1985, s. 124).

İtalya'nın *opera buffa* etkileri ile Fransa'da gelişen *opéra comique* sürecinden etkilenen İngiltere'de ise *balad opera* türü doğmuştur.

İçerisinde dönüşümlü olarak balad ezgileri, halk şarkıları veya geçmiş ya da çağdaş bestecilerin ünlü melodilerinden alınmış müzikal numaralarla konuşmalı diyalog barındıran 18. yüzyıl İngiltere'sine ait popüler bir sahne gösterisi formu. *Balad opera*, hızlı ve bağımsız olarak gelişmişse de içerisinde popüler

melodiler, nadiren taşlama ya da ciddi operanın parodisini kullanan Fransız *vodvil opéra comique*'ine benzerlik göstermiştir (Apel, 2013, s. 72).

Apel'in yukarıdaki açıklamasından yola çıkıldığında *opéra comique*'in üst başlık haline gelmeden önceki ilk örneklerinin *vodvil* tarzında ortaya çıkmış olabileceği söylenebilir.

Baltazar ise *balad opera*'yı şu şekilde tanımlamıştır:

Konuşmalı dialog, taşlama ve halk müziği ya da popüler müzik melodileri, opera, oratoryo veya verdiği duygu ile ilişkili olarak üzerine yeni sözler yazılan çalgısal müziklerden oluşan duygusal şarkıların toplanmasıyla meydana gelen 18. yüzyıl İngiliz *gülünçlü (komik) operasıdır*. Bu çerçevede, *balad opera*, Fransız *vodvil*'ine ve Alman *singspiel*'ine benzerlik gösterir” (Baltazar, 2013, s. 37).

“*Vodvil*'in temel özelliği, birbirinin ardından gelen ama birbirinden bağımsız olan gösterilerden oluşmasıdır. *Vodvil*'in çeşitli performanslar tarafından oluşturulduğu bilinir: Şarkıcılar, dansçılar, aktörler ve vantrologlar (*ventriloquist*), komedyenler, sihirbazlar, cüceler, maymunlar, köpekler ve hatta filler bu gösterilerde yer almışlardır” (Uygun, 2010, s. 20-21).

İngiltere'deki *balad opera*'nın Almanya'da *singspiel*'in doğmasına sebep olduğunu Ammer'in şu açıklamasından anlamaktayız: “Bir tür *gülünçlü (komik) opera*, on sekizinci yüzyılda Almanya'da popülerdi. İçerisinde hem şarkılı hem de konuşmalı diyalog geçen *singspiel*, İngiliz *balad opera*'nın bir taklidi olarak başlamıştır; aslında, ilk örnekler balad operaların sözlerinin çevirilerinin Alman bestecilerinin yeni müziklerine adapte edilmiş şekliydi” (Ammer, 2004, s. 382).

Bunlarla birlikte İtalya'da *opera semiseria (yarı ciddi opera)* olarak sınıflandırılan bir tür daha ortaya çıkmıştır. “18. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan ve hem komik hem de ciddi unsurların bulunduğu bir opera türüdür. *Opera seria*'da olmadığı gibi *opera buffa*'nın da daha karakteristik final ansambl'larında yer almayan süslü aryaların *opera semiseria*'da yer alması muhtemeldir” (Randel, 1999, s.470). “Sonuç olarak, içerisinde Mozart'ın *Le Nozze di Figaro*, *Don Giovanni* ve *Così fan tutte* gibi en ünlü operalarından bazılarının da yer aldığı operalara bazı zamanlar *opera semiseria (yarı ciddi opera)* denilmiştir” (Ammer, 2004, s. 278).

Ayrıca, Fransa'da *tragédie lyrique* (lirik tragedy) ve *opéra comique*'in yanı sıra bir de *opéra-ballet* türü yer almaktadır. “Fransa'da 17. yüzyıldan başlayarak gelişen dramatik müzik formu. Campre, Mouret ve Montéclair başlıca bestecileridir. Tür, balede (enstrümantal parçalar, danslar) ve operada (reçitativ'ler aryalar ve korolar) bulunan müzik tiplerinden yararlanır ancak müzikal numaraları birbirine birleştiren dramatik temel dayanağın zayıf olması muhtemeldir” (Randel, 1999, s. 469).

Tüm bu türlerin dışında Fransa'da *opera seria*'nın ardılı olarak tanımlanabilen bir de *grand opera (büyük opera)* bulunmaktadır. Ancak bu operaların da aslında bir İtalyan, Alman ve Fransız harmanı olduğu kabul edilebilir (Kutluk, 1997, s.174).

Kalabalık sahneler, tarihsel ve mitolojik kahramanlık konuları, bale, dans, geniş koro, zengin dekor ve alabildiğine görkemli bir müzik... Bütün bu etmenler birleşince *Büyük Opera* adını alan tür doğar. Eğitimsiz,

hazırlıksız bir dinleyici kitlesine seslenen, içindeki zengin öğelerle izleyiciyi coşturan, oyalayan ve eğlendiren bir türdür bu. Bir önemli özelliği de her sözün müziklenmiş olmasıdır. Sahneden müziksiz söyleşi yer almaz. Tüm diyaloglar resitatif halindedir. Bu akımın öncüleri, opera metin yazarı (libretist) Eugène Scribe (1791 – 1867), besteci Giacomo Meyerbeer ve Paris Operası'nın müdürü Louis Véron'dur (1798-1867) (İlyasoğlu, 2009, s. 144).

“*Opera buffa*” ile “*opera semiseria*”, bir üst başlık olmadan önce *opéra comique*'in *opera buffa* etkisi altında kalmasından kaynaklı olarak Fransız *vodvil opéra comique*'inden etkilenmiş olan “*balad opera*” ve *balad opera*'dan etkilenen “*singspiel*”, İtalya'da *intermezzo* geleneğinden doğan *gülünçlü (komik) opera* kavramı altında toplanmış türlerdir. *Opéra comique* ise *tragédie lyrique*'e karşı doğmuştur. Temel alınan dayanak soylu ve soylu olmayan ayrımıdır. Kavramların içinde geçen tragedya-komedy karşılaştırması da bunu desteklemektedir.

Fransa'da bir de *opera buffa* ile karıştırılabilecek *opéra bouffe* bulunmaktadır. Bu tür “Fransa'da, *operet*'in aksine, Offenbach'ın parodi eserlerini ve bu amaçla 1855 yılında kurduğu Bouffes-Parisiens isimli tiyatroyu betimler” (Vignal, 2001, s. 622).

J. Offenbach döneminde Paris kanunlarında bir sahne oyununda üç karakterden fazlasının yer alması yasak olduğu için devlet destekli yapımlarla ve *grand opera* ile yarışan oyunlar sergilenmeyecekti. Offenbach bu duruma melodiyi, vokali, dansı ve komik operatik öğeleri bir araya getiren bir formül buldu. Bu çözüm ciddi bir opera eserini, komik ve hafif öğelerle birleştiren bir çözümdü. Özellikle de Napoleon'un Exposition Universelle (Uluslararası Sergi) projesiyle Fransa'ya dünyanın dört bir yanından insanların geleceğini öngören Offenbach, Opera Komik¹ eserleri Paris tarafından reddedilince, biraz sermaye biriktirerek elli koltuklu küçük tiyatrosunu, Theatres des Bouffes-Parisiens'i kurdu (Uygun, 2010 s.31).

“Bu adlandırma bazen de kimi 20. yy bestecileri tarafından soytarı karakterli ancak kaliteli müziği olan, içerisinde konuşma da barındırabilen, eserleri betimlemek için kullanılmıştır” (Poulenc'ten aktaran Vignal, 2001, s. 622).

Sonuç

Opera tarihi açısından yapılan çalışmalar ile pek çok opera tür ve stil olarak sınıflandırılmış, bu ayrımlar yapılırken operalar metinsel ve müziksel farklarla tanımlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca tüm sanat dallarında olduğu gibi operanın da değişik kültürlerde, ülkelerin farklı sosyal ve politik durumlarına hizmet ettiği göz önüne alındığında tür açısından yapılan kategorilerde kullanılan terimlerin benzerlik ve değişkenlikler içerdiği fark edilmiştir. Bu yönde yapılan çalışmalar incelendiğinde özellikle “*opéra comique*” türünün pek çok dilde farklı kullanımlarının bir kavram kargaşasına yol açtığı saptanmıştır. Hem kelime hem de anlam içeriği açısından farklı ülkelerdeki kullanımlarının stil açısından da farklı olduğu çoğu zaman göz ardı edilerek sanki aynı “komik” olandan bahseder nitelikte sanılarak bir yanlışa düşüldüğü anlaşılmıştır. Bu çalışma, İtalya, Fransa,

¹ Opera Komik (*Opéra Comique*): *Comique* türde değerlendirilen eserlerin sahnelendiği salonun adı.

İngiltere ve Almanya’da yer alan opera türlerinden *opera buffa*, *opera semiseria*, *opera comique*, *tragédie lyrique*, *grand-opera*, *opera bouffe*, *operet*, *balad opera*, *singspiel* terimleri arasındaki kavram karmaşasını azaltarak, bu konuda yapılacak yeni araştırmalara katkı sağlayacaktır.

Kaynakça/References

- Alighieri, D. (2013). Önsöz, : Dante ve İlahi Komedya. Bülent Coşkun. *İlahi Komedya* (çev. Yurtman, N)., İstanbul: Timaş Yayınları.
- Ammer, C. (2004). *The Facts on File Dictionary of Music*. Infobase Publishing.
- Apel, W. (2003). *The Harvard Dictionary of Music*. Usa: Harvard University Press.
- Balthazar, S. L. (2013). *Historical Dictionary of Opera*. Scarecrow Press.
- Budak, M. (1985). *Tiyatro-Opera-Operet ve Bale Yazıları*. İstanbul: Budak Yayınları.
- Ersoy, İ. (2017). Müzikte Tür Kavramı: Müzik Türleri Sınıflandırmasında Yeni Bir Model Önerisi. *Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı Dergisi*, 11, 1-16.
- Ertekin, S. (2007). *Türk Operası'nın Gelişim Süreci* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Başkent Üniversitesi, Ankara.
- Française, A. (1964). *Le Dictionnaire de l'Académie Française, Dédié au Roy*. Paris: Vve de JB Coignard, 1694.
- Grout, D., & Williams, H. (2003). Introduction. In *A Short History of Opera*. Columbia University Press.
- Hodeir, A. (2007). *Müzikte Türler ve Biçimler*. Çev. Usmanbaş, İ. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- İlyasoğlu, E. (2009). *Zaman İçinde Müzik*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Karp, T. (1983). *Dictionary of Music*. Usa: Northwestern University Press.
- Kip, A.N.A. (2016). Türkiye'den Bir Opera Etnografisi: Karyağdı Hatun Operası. *AÜDTCF, Antropoloji Dergisi*, 31, 71-96.
- Kutluk, F. (1997). *Müziğin Tarihsel Evrimi*. İstanbul: Çiviyazıları.
- Merchant, M. (1972). *Comedy. Critical Idiom*,. London: Methuen and Co. Ltd.
- Özhancı, E. (2009). Türkiye'de Opera, Bale ve Devlet Opera ve Balesi'nin Evrimselliği. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 23, 197-203.
- Türkmüt, E. (2013). *Tiyatrodan Uyarlanan Opera Yapıtlarında Dramatik Yapı-Libretto İlişkisi ve Örnek Çözümler* (Yayımlanmamış sanatta yeterlik tezi), DEÜ Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir.
- Tüzün, Z. (2016). Müzikal Tiyatroya Giriş. *Anadolu Üniversitesi Sanat & Tasarım Dergisi*, 6(1), 116-133.
- Randel, D. M. (Ed.). (1999). *The Harvard Concise Dictionary of Music and Musicians*. Harvard University Press.
- Say, A. (2015). *Müzik Tarihi*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Sokullu, S. (1979). *Türk Tiyatrosunda Komedyanın Evrimi* (Vol. 3). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Stevenson, A. (Ed.). (2010). *Oxford Dictionary of English*. USA: Oxford University Press.
- Uygun, M. (2010). *20. Yüzyıldan Günümüze Müzikal Tiyatronun Gelişimi ve Opera ile Etkileşimi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Vignal, M. (2001). *Dictionnaire de la Musique*. Paris: Larousse

